

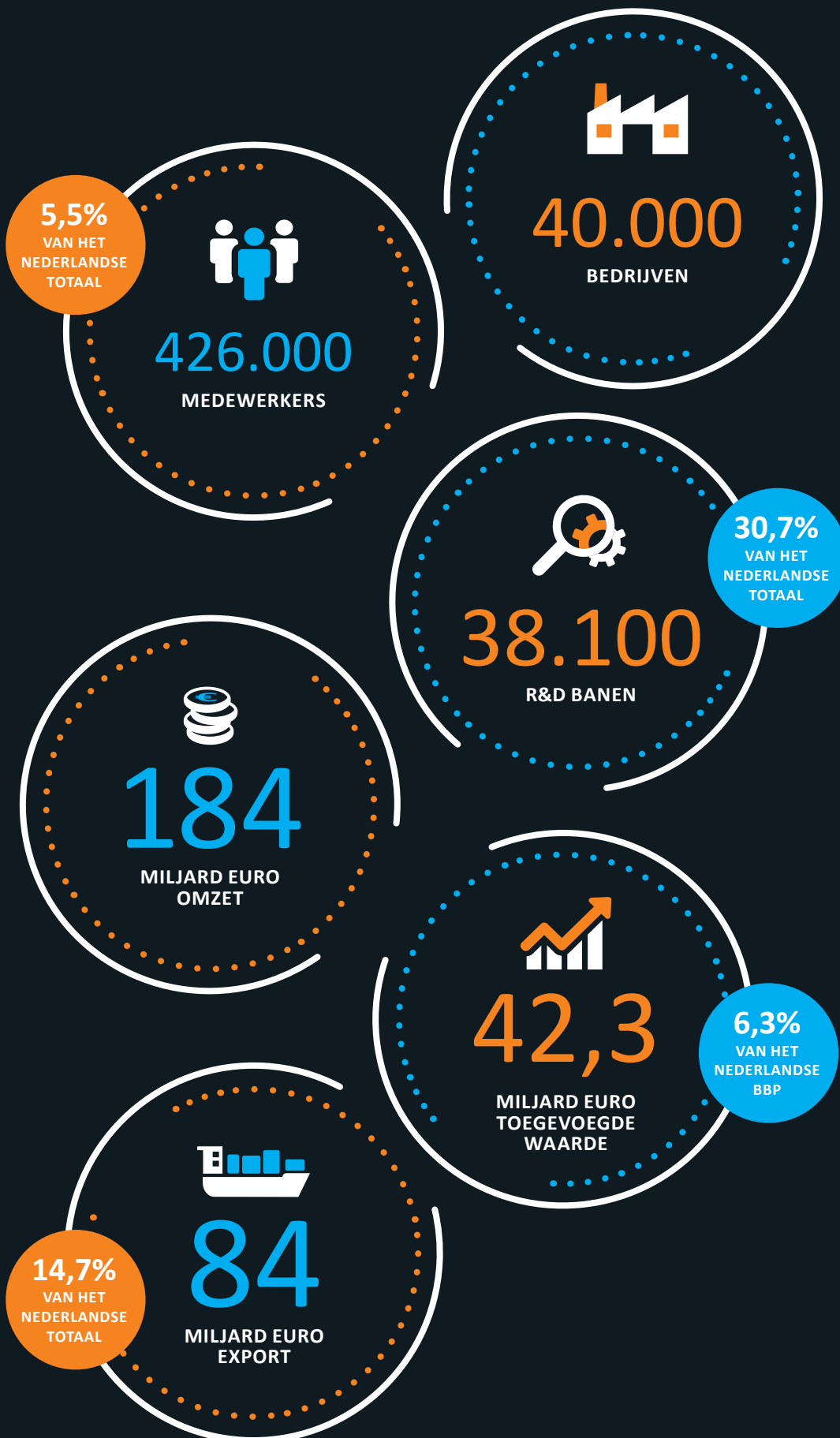
FME-VISIE OP INTERNATIONAAL ONDERNEMEN

Nederlandse technologie: gamechanger voor wereldwijde uitdagingen

De technologische industrie

Groeimotor van de Nederlandse economie

Internationale groeikansen voor technologie met impact

Export is een belangrijke motor en aanjager van de Nederlandse economie en onze technologische industrie levert daar een indrukwekkende bijdrage aan. Bijna de helft van hun jaarlijkse omzet van 184 miljard euro wordt verdiend met buitenlandse handel¹. Klinkende cijfers, waar we trots op zijn, maar geen reden om achterover te leunen. In een wereld die razendsnel verandert en waarin technologie een sleutelrol speelt bij het oplossen van maatschappelijke problemen, kunnen we het ons niet veroorloven om de motor stationair te laten draaien. De hoogste versnelling moet erop.

Daadkracht is essentieel, niet alleen om de grote maatschappelijke vragen te kunnen aanpakken maar ook om slagvaardig op de internationale handelsmarkt te kunnen optreden en uitdagingen als importheffingen, Brexit en internationale sancties het hoofd te bieden.

Hoe gaan we met deze uitdagingen om, en hoe kunnen we internationale groeikansen nog beter benutten? Dát we het kunnen, hebben we door de eeuwen heen al bewezen. De innovatiekracht en handelsgeest, vooral die van FME-lidbedrijven, hebben ons niet alleen in Europa maar ook in andere werelddelen een koppositie bezorgd. Nederland is een vooraanstaand land als het gaat om het ontwikkelen, maken en exporteren van innovatieve technologie. Technologie waarvan wij geloven – nee, overtuigd zijn! – dat het in belangrijke mate gaat bijdragen aan de oplossing van grote vraagstukken.

En het zijn niet de minste uitdagingen waar we voor staan... Hoe kunnen we mensen op deze wereld voldoende voedsel geven? Hoe houden we steden leefbaar als de wereldbevolking alleen maar toeneemt? Hoe kunnen we de internationale samenleving verduurzamen? En hoe zorgen we voor de beste kwaliteit zorg tegen betaalbare kosten?

Nederland heeft de technologie en het innovatievermogen in huis om voor deze vraagstukken oplossingen te bieden. Dat biedt fantastische groeikansen – ook internationaal – maar dan moeten we er wel voor zorgen dat onze bedrijven alle mogelijkheden krijgen om deze kansen te verzilveren. Laten we er samen de vaart in houden!

Ineke Dezentjé Hamming-Bluemink

Technologische innovatie: groeimotor met impact

Nieuwe technologie en digitalisering bieden unieke kansen om de maatschappij vooruit te helpen en werkgelegenheid te creëren. De missie van FME is om die kansen te benutten, door de technologische industrie en de samenleving te mobiliseren en te verbinden, voor elke vraag of uitdaging waarop technologie het antwoord is. Niet alleen in Nederland, maar ook over de grens. Door internationaal ondernemen optimaal te ondersteunen, kan Nederland een cruciale bijdrage leveren aan een toekomstbestendige wereld, met meer welvaart en welzijn, waarin iedereen meedoet.

Nederlandse technologiebedrijven zijn wereldspelers, die samen bijna de helft van hun omzet in het buitenland realiseren¹. Daarmee zijn ze een onmisbare motor en aanjager van de Nederlandse economie. De ontwikkeling, productie en export van technologische producten tegenwoordig een toegevoegde waarde van meer dan 42 miljard euro, die in tegenstelling tot veel andere vormen van internationale handel voor het overgrote deel in ons eigen land neerslaat.

Die positie is echter niet vanzelfsprekend. De technologische ontwikkelingen gaan sneller dan ooit, en andere landen investeren grootschalig in R&D en innovatie. Internationaal ondernemen wordt er niet makkelijker op. Protectionisme is in opkomst, het mondiale speelveld is ongelijk en Nederlandse bedrijven ervaren vaak een

gebrek aan passende financieringsmogelijkheden voor internationale activiteiten.

Tegelijkertijd liggen er juist op het wereldtoneel grote groeikansen, zowel voor bedrijven die nu al internationaal actief zijn als voor bedrijven die de grens nog moeten oversteken. Het huidige economische klimaat geeft bedrijven lucht om nieuwe activiteiten op te zetten en nieuwe markten te betreden. Door verder in te zetten op Smart Industry werken ze aan nieuwe productie-methodes en nieuwe businessmodellen. Nederlandse bedrijven staan internationaal bekend om hun innovatief vermogen en Nederlands onderzoek naar sleuteltechnologieën behoort tot de Europese top². De vragen waarop Nederlandse technologie het antwoord biedt, worden wereldwijd gesteld. >

Nederland is...

meest innovatieve
landen ter wereld

hoogste
aantal patent-
aanvragen per
miljoen inwoners
ter wereld

meest
concurrerende
economieën
van Europa

meest
concurrerende
economieën
ter wereld

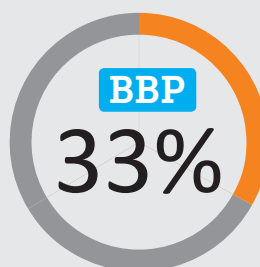
grootste exporteurs van
goederen ter wereld

grootste exporteurs van
commerciële diensten ter wereld

grootste buitenlandse
investeerders ter wereld

van Nederlands
BBP komt uit
het buitenland

Bronnen: Global Innovation Index 2018 rankings, European Patent Office (Annual Report 2017), World Economic Forum (Global Competitiveness Report 2018),
Ministerie van Buitenlandse Zaken (The Netherlands Compared, Facts and Figures 2018)

... een wereldspeler van formaat

De acht FME-focuslanden en hun exportwaarde*

FME focust met meerjarige programma's op de belangrijkste markten voor de technologische industrie (in termen van huidige omzet en groeipotentieel). In vrijwel alle gevallen zijn dit landen die ook door partnerorganisaties als de Topsector HTSM, NLinBusiness en/of het ministerie van Buitenlandse Zaken als focusland zijn benoemd. Uiteraard ondersteunt FME ook zakendoen in niet-focuslanden, met onder meer informatie en netwerken.

* Omvang export van de technologische industrie naar betreffende landen in 2017

** Bahrein, Koeweit, Oman, Qatar, Saudi-Arabië, Verenigde Arabische Emiraten
Bron: CBS Statline (2018)

Technologie als maatschappelijke gamechanger én groeimotor

Dat technologie unieke kansen biedt om maatschappelijke vraagstukken aan te pakken én welvaart te genereren, wordt breed erkend:

- De Europese Commissie wil de helft van de middelen voor het nieuwe onderzoeksprogramma **Horizon Europe** inzetten om 'global challenges' aan te pakken en de Europese concurrentiepositie te versterken³.
- Het vernieuwde **topsectorenbeleid** van het kabinet ziet uitdagingen op het gebied van bijvoorbeeld hernieuwbare energie, duurzame voedselproductie en betaalbare en toegankelijke zorg als potentiële aanjagers van het Nederlandse verdienvermogen².
- De nieuwe kabinetsplannen voor handelsbevordering hanteren als leidraad de zeventien **Sustainable Development Goals** die de VN voor 2030 heeft afgesproken⁴.
- In recente **publiek-private samenwerkingsverbanden** in de handelsbevordering (zoals TradeNL, NLinBusiness en de Werkplaats) wordt vaak expliciet ingezet op het oplossen van wereldwijde maatschappelijke opgaven.

De ambitie van FME

FME stelt dat Nederlandse technologie niet alleen oplossingen biedt voor grote wereldwijde uitdagingen, maar daarin zelfs dé gamechanger is. Door de internationale concurrentiepositie van onze technologische industrie wezenlijk te versterken, moet export kunnen groeien van 84 miljard euro in 2017 naar 118 miljard euro in 2025⁵.

Hiertoe helpt FME bedrijven om internationale kansen maximaal te benutten, en het zakendoen over de grens zo makkelijk mogelijk te maken. Via meerjarige programma's rondom specifieke thema's (Agri & Food, Zorg, Energie, Gebouwde Omgeving en Veiligheid) legt FME extra focus op de meest cruciale markten voor de technologische industrie.

FME heeft samen met bedrijven in kaart gebracht wat ervoor nodig is om onze gezamenlijke groeiambitie te verwezenlijken. In dit visiedocument schetsen we vier cruciale speerpunten waarop concrete actie vereist is, door FME zelf, bedrijfsleven en de overheid:

1. Slagvaardige ondersteuning van internationaal ondernemerschap
2. Stimuleren van eerlijke en vrije handel
3. Bevorderen van innovatie
4. Technologie als maatschappelijke gamechanger

1. Slagvaardige ondersteuning van internationaal ondernemerschap

Onze ambitie: de technologische industrie door optimale ondersteuning in staat stellen om aan de wereldtop te opereren. Daartoe:

- krijgen alle technologiebedrijven die internationaal (willen) ondernemen ondersteuning die optimaal aansluit bij hun behoefte;
- weten bedrijven bij wie ze terecht kunnen voor ondersteuning van hun internationaliseringsplannen;
- is het Nederlandse instrumentarium voor handelsbevordering best-in-class.

FME-bedrijven die op buitenlandse markten actief zijn – of dat ambiëren – lopen in de praktijk tegen de nodige knelpunten aan. Dit geldt met name voor de middelgrote en kleine industrie (MKI). Voor het versterken van de internationale concurrentiepositie van de technologische industrie, is het belangrijk dat deze bedrijven concrete ondersteuning krijgen.

Het belang van maatwerk

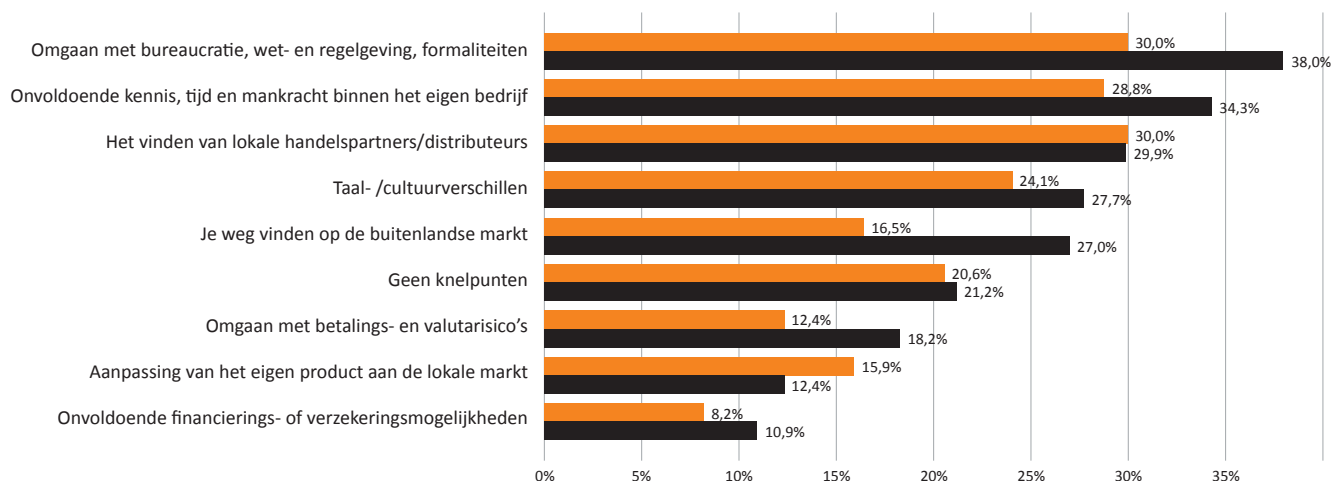
Wil ondersteuning resultaat hebben, dan moet het allereerst maatwerk zijn. De technologische industrie is om te beginnen zeer divers. Bedrijven verschillen in omvang, groeifase, positie in de keten en zijn actief in zeer uiteenlopende subsectoren. De landen en regio's waarin ze actief zijn, hebben hun eigen uitdagingen op het gebied van cultuur, zakelijke risico's en de relatie tussen markt en overheid. Bovendien is ook de fase waarin ze verkeren van belang: een bedrijf dat zich oriënteert op

internationale kansen heeft andere ondersteuning nodig dan een bedrijf dat klanten in het vizier heeft of bedient. En sommige ondernemers zijn in meerdere markten actief, maar niet altijd in dezelfde fase. In het Nederlandse handelsbeleid wordt het belang van maatwerk meer en meer erkend, maar ligt de nadruk nog sterk op verschillen tussen sectoren of landen/regio's⁴. Meer aandacht is nodig voor de verschillende fasen van internationalisering waarin bedrijven zich kunnen bevinden. Dat vergroot de kans

“De technologische industrie verandert in een enorm tempo. Het is dan ook essentieel om het momentum te kunnen grijpen. Als wij op het juiste moment de juiste ondersteuning krijgen, kunnen wij onze internationale concurrentiepositie enorm verbeteren en in onze nichemarkt succesvol zijn.”

Wadia Khabthani, CEO Game On Technologies

Knelpunten ● 2017 ● 2018

Bron: FME Ondernemersonderzoek 2018

dat bedrijven op cruciale momenten het zo broodnodige duwtje in de rug krijgen en kansen kunnen verzilveren. Zo kan voorkomen worden dat forse investeringen van de ondernemer zelf én eerder gegeven ondersteuning onnodig verloren gaan.

Gerichte collectieve marktbewerking

Buitenlandse markten collectief benaderen heeft tal van voordelen. Het bespaart kosten, opent sneller deuren, versterkt onderlinge netwerken én helpt bedrijven om samen integrale oplossingen te ontwikkelen. Maar die voordelen komen niet aanwaaien – ze vergen goede coördinatie en een lange adem. Vooral voor toeleveranciers van de grote *original equipment manufacturers* (OEMs) is het cruciaal om vroeg in de ontwerpcyclus betrokken te worden. In de praktijk blijkt een strategische aanpak goed te werken, waarbij allerlei activiteiten (verkenningssmissies, innovatie-missies, beursinzendingen met matchmaking, concrete innovatieprojecten en persreizen) in logische volgorde en samenhang worden georganiseerd⁶. Belangrijk voor het succes van zo'n aanpak is dat er een duidelijke focus wordt aangebracht. Handelsbevordering wordt nu vaak nog te breed ingestoken, met incidentele, onsamenvhangende activiteiten. Dat ondermijnt het draagvlak bij bedrijven, die vaak in nichemarkten opereren en meer baat hebben bij initiatieven rondom specifieke sectoren (zoals Energie of Gebouwde Omgeving) of cross-sectorele thema's

(zoals Smart Cities, Medtech en Agritech). Hoe gericht de programmatische aanpak, hoe concreter het perspectief en hoe relevanter een initiatief voor bedrijven is. Het kabinet heeft inmiddels stappen gezet om een meerjarige programmatische aanpak in het handelsbeleid op te nemen. De uitdaging is nu om dit verder te concretiseren en te implementeren.

Beter toegankelijke ondersteuning

Bedrijven kunnen bij veel organisaties terecht voor ondersteuning bij internationaal ondernemen. Veel bedrijven zijn hier echter onvoldoende van op de hoogte, of weten niet bij wie ze voor welke ondersteuning terecht kunnen. Op advies van de Stuurgroep internationale innovatie- en investeringsbevordering zijn krachten gebundeld⁷, bijvoorbeeld via Trade & Innovate NL (publieke sector), NLinBusiness (private partijen) en de Werkplaats (afstemming van publiek-private projecten). Ook wordt gewerkt aan de oprichting van een centraal loket voor financiering (Invest NL).

Over de grens is het voor bedrijven vaak ook lastig om de juiste ondersteuning te vinden. Bij het betreden van een buitenlandse markt zijn bijvoorbeeld lokale juristen, consultants en distributeurs/agenten nodig. Bedrijven hebben behoefte aan een duidelijk overzicht van beschikbare dienstverleners en betrouwbare referenties.

Een best-in-class instrumentarium

Het instrumentarium waarmee de overheid internationaal zakendoen ondersteunt, is op verschillende vlakken aan verbetering toe⁷. Bestaande instrumenten voor exportfinanciering en exportkredietverzekering zijn bijvoorbeeld te complex of ontoegankelijk voor het MKI. Project- en consortiafinanciering is vaak moeilijk te verkrijgen en bedrijven hebben last van een ongelijk speelveld, met concurrenten uit landen die zich niet aan het OESO-raamwerk hoeven te houden. Andere instrumenten worden niet effectief genoeg ingezet (economische missies, postennetwerk), ondanks hun succes niet gecontinueerd (Collectieve Promotionele Activiteiten⁸), zijn onvoldoende in omvang (postennetwerk) of ontbreken helemaal (bilateraal innovatiesamenwerkingsinstrument)⁹. Dit zet Nederlandse bedrijven op achterstand tegenover concurrenten uit landen die dit beter voor elkaar hebben.

Stappen vooruit

- **Maatwerk:** Alle instanties die ondersteuning bieden bij internationaal ondernemen, moeten hun dienstverlening afstemmen op de 'klantreis' van de ondernemer. FME doet dit bijvoorbeeld met strategische programma's, factfinding-, innovatie- en handelsmissies en beursdeelnames met matchmaking. Deze ondersteuning wordt uitgebreid met inspiratievents voor bedrijven die nu nog niet internationaal ondernemen. Ook onderzoekt FME de mogelijkheden voor individueel internationaliseringsadvies.

- **Collectieve marktwerking:** Alle stakeholders moeten investeren in een strategische, gecoördineerde aanpak, met duidelijke focus en oog voor de lange termijn. Dat vraagt onder meer om:
 - Versnelde implementatie van de **meerjarige sectoren- en landenaanpak** van de overheid. De succesvolle internationaliseringsstrategie van de Topsector High Tech Systemen en Materialen (HTSM) laat zien hoe belangrijk een dergelijke aanpak is. FME zal het uitwisselen van ervaringen actief stimuleren en de aanpak helpen implementeren.
 - **Betere publiek-private samenwerking**, met een gedeelde stip op de horizon. Met ingezette krachtenbundeling (n.a.v. de adviezen van de Stuurgroep Buijink) is een belangrijke stap gezet. FME zal binnen de nieuwe publiek-private organisaties projecten en programma's opzetten en uitvoeren rond de thema's Energie, Agri & Food, Gebouwde Omgeving, Zorg en Veiligheid.
 - **Proactieve ondersteuning** door de overheid, inclusief het buitenlandse postennetwerk. De overheid moet bijdragen aan een gezamenlijke economische reisagenda en tijdig toetsen of er bij bedrijven draagvlak is voor publieke initiatieven (en ze actief bij de uitvoering betrekken).
 - **Betere informatieuitwisseling, communicatie en samenwerking tussen het bedrijfsleven en posten.** FME zal dit ondersteunen door de behoeften van de technologische industrie helder uit te dragen en onderzoekt manieren voor structurele communicatie met posten en nieuwe postmedewerkers, bijvoorbeeld via een *FME onboarding* voor diplomaten.
- **Toegankelijke ondersteuning:** Ondernemers moeten bij één loket terecht kunnen voor ondersteuning bij internationaal ondernemen. Met de vorming van NLinBusiness en InvestNL is hier een belangrijke stap in gezet, mits deze organisaties investeren in goede communicatie met bedrijven en effectief doorverwijzen. Daarnaast moet er een platform worden ingericht dat bedrijven helpt om dienstverleners in het buitenland te vinden én op geleverde kwaliteit te beoordelen, als een soort TripAdvisor.
- **Best-in-class instrumentarium:** Ondernemers moeten kunnen rekenen op breed toegankelijke, flexibele overheidsinstrumenten zonder administratieve rompslomp. FME zal hier aandacht voor blijven vragen (bijvoorbeeld via de Rijkscommissie voor Exportfinanciering en Exportkredietverzekering) én het instrumentarium nog beter onder de aandacht brengen bij bedrijven (bijvoorbeeld met een internationale editie van de subsidiekalender, passende bijeenkomsten en advisering).

2. Stimuleren van eerlijke en vrije handel

Onze ambitie: een wereldmarkt met zo min mogelijk handelsbelemmeringen en een gelijk speelveld. Met:

- de WTO als een centraal, goed functionerend forum voor onderhandelingen over handelsovereenkomsten en geschillenbeslechting;
- optimale samenwerking tussen EU-lidstaten, met als inzet een open en eerlijke handel (zowel binnen de Europese interne markt als daarbuiten);
- bedrijven die vrijhandelsakkoorden optimaal weten te benutten én nadelige gevolgen van handelsbarrières snel kunnen minimaliseren.

Nederland is als handelsland bij uitstek gebaat bij open grenzen en vrije handel, en heeft dus reden om zich zorgen te maken over de huidige protectionistische trend. FME-bedrijven ervaren steeds meer handelsbarrières, vaak in cruciale exportmarkten. Zelfs als hogere heffingen niet direct Nederlandse bedrijven raken, richten ze schade aan. Als de VS en China elkaar hogere heffingen opleggen, werkt dit immers door in de wereldeconomie, doordat de ruimte voor investeringen afneemt¹⁰.

Zelfs binnen Europa dreigen nieuwe handelsbarrières, door onderlinge verdeeldheid van lidstaten over bijvoorbeeld migratie, en met name door Brexit. De meeste Nederlandse MKI-bedrijven die in het VK actief zijn, doen alleen zaken binnen Europa, en komen nu plotseling en ongevraagd in een voor hen geheel nieuwe situatie: een handelsrelatie met een derde land.

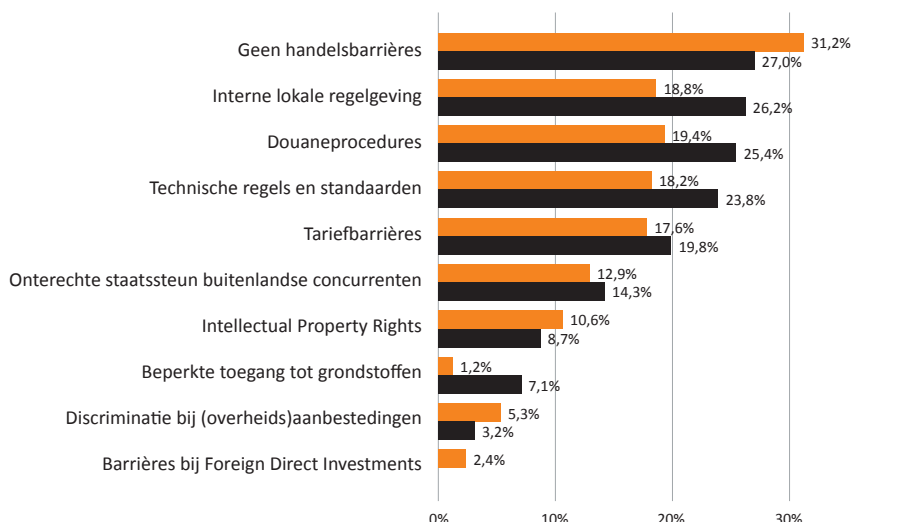
Een goed functionerende WTO

De Wereldhandelsorganisatie (World Trade Organisation, WTO) speelt met 160 leden een cruciale rol bij het bevorderen van internationale handel. De organisatie is onder meer hét forum voor het beslechten van handelsconflicten en het opheffen van handelsbarrières. Die rol staat echter onder druk. Recente onderhandelingsrondes over nieuwe afspraken zijn gestokt. Nieuwe thema's zoals investeringen en e-commerce vragen om hervorming van de WTO, dat ook het geschillenbeslechtingssysteem zal moeten updaten. De rol van de WTO wordt daarnaast ondermijnd door de huidige opstelling van de VS, die herhaaldelijk heeft gedreigd uit de WTO te stappen en verschillende

“Onze klanten én toeleveranciers zitten over de hele wereld. En we weten in al die markten prima de weg. Maar als geopolitieke ontwikkelingen het lastig maken om samen te werken, te innoveren en te leveren, dan hebben we hulp nodig. Een Nederlandse en een Europese overheid met een duidelijke en standvastige koers is op zo'n moment van onschatbare waarde.”

Peter Wennink, CEO ASML

Barrières ● 2017 ● 2018

Bron: FME Ondernemersonderzoek 2018

rondes van importheffingen heeft opgelegd die in strijd zijn met de WTO-regels. Het beroepsorgaan voor de geschillenbeslechting (Appellate Body) dreigt binnenkort wegens onvoldoende rechters geen uitspraken te kunnen doen, doordat de VS de benoeming van nieuwe leden blokkeert.

Europese afspraken én handhaving

De Europese Commissie voert namens Europa onderhandelingen, maakt handelsafspraken, sluit vrijhandelsverdragen én ziet toe op de uitvoering ervan. Die taak wordt steeds meer bemoeilijkt door de eigen belangen van lidstaten én door grote meningsverschillen over thema's als migratie, veiligheidsdreigingen en hervorming van de EU.

De noodzaak van een krachtige Europese handelspolitiek is echter onverminderd hoog. De technologische industrie heeft buiten Europa sterk te lijden onder handelsbarrières zoals wetgeving die lokale aanbieders bevoordelen en moeizame of oneerlijke douaneprocedures. Zelfs binnen Europa merken FME-bedrijven dat concurrenten door hun eigen overheden worden bevoordeeld. Het is belangrijk dat de EU krachtig en consequent optreedt, niet alleen door goede afspraken te maken maar ook door gemaakte afspraken te handhaven, zowel in de relatie met derde landen als binnen de interne markt. Op dit moment komen

onderzoeken naar dumping van producten en schendingen van Europese regelgeving door derde landen bijvoorbeeld maar moeizaam op gang. Binnen Europa wordt wet- en regelgeving op het gebied van standaarden en normen niet altijd correct uitgevoerd en gehandhaafd.

Een gelijk speelveld

FME-bedrijven hebben impact op de maatschappij en het milieu van de landen waarmee ze zakendoen – en moeten volgens FME daar ook verantwoordelijkheid voor nemen (Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, of IMVO). Nederlandse bedrijven moeten zich daarbij echter aan strengere regelgeving houden dan concurrenten uit landen met veel minder strikte regels. Binnen Europa wordt het speelveld soms verstoord doordat Nederland Europese regels op het gebied van staatssteun en mededinging strikter toepast dan veel andere landen¹¹.

Op wereldwijde schaal wordt eerlijke handel bedreigd door bijvoorbeeld concurrentie van buitenlandse staatsbedrijven en het stelen van intellectueel eigendom. Er wordt nog te weinig stilgestaan bij de risico's hiervan voor individuele bedrijven en voor (kritische) sectoren als geheel.

Snel reageren op kansen én bedreigingen

Handelspolitiek heeft een rechtstreekse invloed op het bedrijfsleven, maar het is voor bedrijven vaak moeilijk om erop te anticiperen. De politieke arena waarin afspraken worden gemaakt staat op grote afstand van de ondernemers, en is omgeven door onvoorspelbaarheid en onzekerheid. Zonder tijdige en structurele informatie vanuit de overheid kunnen bedrijven pas stappen zetten als het kwaad al geschied is en barrières ingesteld zijn.

Omgekeerd vinden bedrijven het ook vaak moeilijk om van positieve ontwikkelingen te profiteren. Ook dit heeft vaak te maken met een gebrek aan informatie. Zo blijkt dat het Nederlandse MKI minder gebruik maakt van de lagere tarieven in handelsakkoorden dan bedrijven elders, met name door onduidelijkheid over het *rules of origin*-principe (waarbij moet worden aangetoond dat producten uit Nederland afkomstig zijn¹²).

Stappen vooruit

- De Nederlandse overheid moet zich via de EU inzetten voor **een goed functionerende WTO**, voor snelle benoeming van rechters, en voor een krachtig Europees antwoord op landen die handelsbarrières opwerpen in strijd met WTO-regels.
- **Hechte Europese samenwerking** is belangrijker dan ooit om een stevige vuist te maken. Als één van de founding fathers van Europa moet Nederland proactief de eenheid en samenwerking tussen EU-landen stimuleren, in een vernieuwd, efficiënt en slagvaardig Europa.
- De EU en Nederland moeten zich former inzetten voor **een gelijk speelveld**, tegelijkertijd oog houdend voor de risico's van een open handelssysteem. Concreet heeft het bedrijfsleven behoefte aan:
 - **brede en diepgaande handelsakkoorden**, die snel in werking treden, met speciale aandacht voor efficiënte douaneprocedures, stevige afspraken over standaarden en certificering, degelijke geschillenbeslechting en mechanismen die een gelijk speelveld op het gebied van IMVO garanderen;
 - **tijdige, snelle en consequente handhaving** van afspraken, zowel met derde landen als met lidstaten – een goed functionerende interne markt is het fundament van het Europese concurrentievermogen en is een springplank naar internationale groeimarkten, maar staat of valt bij de juiste toepassing en consequente handhaving van regelgeving vanuit Brussel.
- Bedrijven moeten maximaal ondersteund worden bij het **anticiperen op protectionistische bedreigingen én kansen die vrijhandel biedt**:
 - Proactieve, structurele **informatievoorziening** vanuit de overheid is nodig over de mogelijke gevolgen van nieuwe handelsbarrières. Ook hebben bedrijven behoefte aan **uitgewerkte draaiboeken**, op basis waarvan ze snel actie kunnen ondernemen.
 - FME gaat intensiever samenwerken met de douane om bedrijven nog beter te kunnen adviseren over bijvoorbeeld importheffingen en Brexit. Ook informeert FME bedrijven over de kansen die handelsakkoorden bieden en over de toepassing van het 'rules of origin'-principe.
 - De overheid moet de **ruimte** die Europese regelgeving biedt **om het Nederlands bedrijfsleven te steunen**, maximaal benutten. Denk aan de mogelijkheid om een opdracht uit veiligheidsbelang aan de Nederlandse industrie te gunnen.

3. Bevorderen van innovatie

Onze ambitie: de Nederlandse technologische industrie als internationaal koploper bij vernieuwende vormen van waardecreatie en als ontwikkelaar en producent van integrale oplossingen. Waarbij technologiebedrijven:

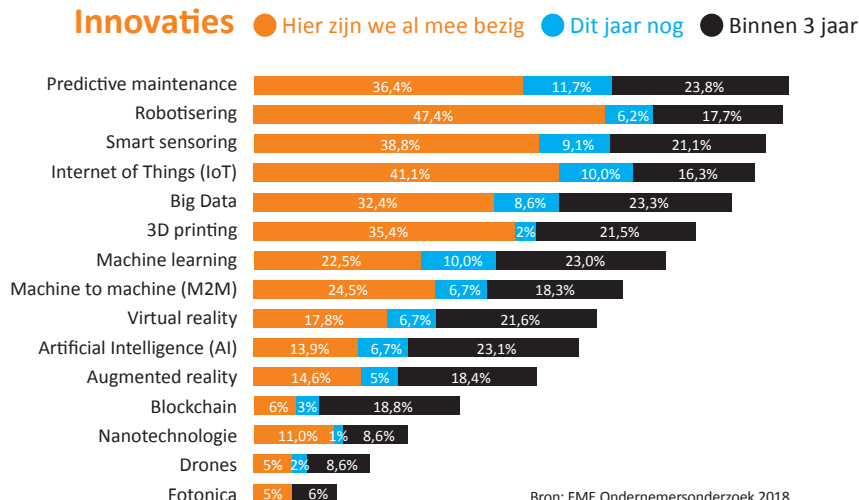
- wereldwijd toegang hebben tot de beste kennis en kunde;
- concurrentievoordeel hebben door toepassing van slimme productietechnologie;
- continu op basis van de meest vooruitstrevende businessmodellen werken;
- via geïntegreerde contracten samenwerken met grote dienstverleners.

Nederland is het op één na meest innovatieve land ter wereld en de technologische industrie levert een belangrijke bijdrage aan deze positie¹³. De sector introduceert vernieuwende producten en toepassingen, digitaliseert productieprocessen (Smart Industry) en zet vernieuwende verdienmodellen in. FME-bedrijven investeren volop in radicale innovaties als robotisering, big data en 3D printing (zie figuur 5).

Grensoverschrijdende innovatie essentieel

Innovatie is steeds vaker een internationaal proces. Bedrijven zoeken de beste expertise en knowhow, en vinden die niet altijd in eigen land. Vooral bij de ontwikkeling en productie van hightech producten en diensten is internationale samenwerking ook nodig om de risico's van innovatie te spreiden en het innovatieproces te versnellen,

Innovaties

om zo concurrenten voor te blijven. De time-to-market van nieuwe producten wordt steeds korter, waardoor bedrijven in complexe, internationale productieketens steeds nauwer en eerder in de ontwerpfase moeten samenwerken.

Internationale samenwerking bij innovatie is echter niet eenvoudig, zeker niet voor het MKI. De onmiskenbare kansen moeten afgewogen worden tegen aanzienlijke risico's. Internationale ontwikkeltrajecten vragen om een lange adem, substantiële investeringen en hoge transactiekosten, terwijl de uitkomsten vaak onzeker zijn. Die afweging maakt niet alleen private partijen voorzichtig, maar ook onderzoeksinstituten, die in toenemende mate op resultaat worden gefinancierd. Steun van de overheid bij het opzetten en uitvoeren van internationale innovatieprojecten is dan ook onmisbaar.

In tegenstelling tot omringende landen leunt Nederland op dit moment sterk op Europese instrumenten, en ontbreekt een nationaal innovatie-instrumentarium, met concrete financiële ondersteuning voor bilaterale innovatiesamenwerking⁷. Daardoor kunnen Nederlandse bedrijven niet de soms grote budgetten inbrengen die samenwerkingspartners uit andere landen paraat hebben. Dat zorgt niet alleen voor een ongelijk speelveld voor Nederlandse bedrijven maar maakt ons ook afhankelijk van buitenlandse middelen en agenda's. Dit effect wordt versterkt doordat Nederland met de inzet van diplomatie voor wetenschap, technologie en innovatie (WTI) achterloopt bij andere landen⁸. Het kabinet wil internationale kennis- en innovatiesamenwerking intensiveren op gebieden waarin Nederland uitblinkt⁴, maar onduidelijk is nog hoe.

"Airbus heeft fors geïnvesteerd in smart industry, met een innovatieve productiefaciliteit waar we subsystemen voor Europese lanceerraketten maken. Die investering was ondenkbaar geweest zonder de Nederlandse inschrijving in ESA-technologie-programma's. Voor Airbus én het hele Nederlandse ruimtevaart-ecosysteem is het cruciaal dat Nederland een fair share neemt in zulke programma's."

Arnaud de Jong, CEO Airbus Nederland

Smart Industry biedt kansen

Smart Industry staat voor verregaande digitalisering en verweving van apparaten, productiemiddelen en organisaties (het 'internet of things'), waarmee nieuwe productiemethoden, businessmodellen en zelfs heel nieuwe sectoren ontstaan. Het levert industriële bedrijven een aanzienlijk concurrentievoordeel op. Een smart productieproces is flexibeler in termen van product, volume, levertijd en efficiëntie.

Digitalisering van de industrie wordt in Nederland sinds 2014 gestimuleerd met de Actieagenda Smart Industry, met meer dan 30 fieldlabs¹⁴ als resultaat. Het buitenland staat echter ook niet stil, en als Nederland een koploperpositie wil, zal er vaart gemaakt moeten worden. Slimme allianties kunnen het proces versnellen. De nieuwe Smart Industry Implementatieagenda heeft concrete doelen geformuleerd om samenwerking met buurlanden en in Europees verband te bevorderen¹⁵. Een voorbeeld is een Memorandum of Understanding (MoU) met Duitsland, onder andere met als doel om van elkaars aanpak te leren.

Nieuwe businessmodellen en innovatieve partnerships

Bedrijven innoveren niet alleen op productniveau, maar ook door nieuwe verdienmodellen te hanteren. Voorbeelden zijn leaseconstructies of geïntegreerde contracten waarin geen product maar een dienst geleverd wordt: van diagnostische capaciteit in een ziekenhuis tot gemeentelijke waterzuivering of irrigatiecapaciteit in de landbouw. Daarmee wordt de klant ontzorgd en hoeft deze geen grote investeringen te doen: kosten worden over een langere periode gespreid. Internationaal groeit

Van product naar dienst

VanderLande is marktleider in geautomatiseerde transportsystemen voor vliegvelden, postbedrijven en distributiecentra. In plaats van alleen apparatuur te leveren, sluit het bedrijf contracten met vliegvelden, gebaseerd op het afgehandelde aantal koffers. Vanderlande is partner in het initiatief 'Baggage as a service', waarmee gewerkt wordt aan een langetermijninnovatieagenda voor bagageafhandeling op luchthavens.

de vraag naar dit type oplossingen, zeker in ontwikkelingslanden en opkomende markten. Voor bedrijven zelf bieden deze verdienmodellen ook grote kansen. De voorsprong die ze met een nieuw product op de concurrentie behalen, is door de sneller technologische ontwikkelingen van steeds kortere duur. Het leveren van diensten compenseert dit én genereert meer inkomsten. De marges binnen meerjarige contracten zijn over het algemeen hoger dan bij traditionele leveringen. Deze manier van werken werkt ook verduurzaming in de hand: het loont zich immers meer dan ooit om een product te maken dat zo lang mogelijk mee gaat.

Lang niet alle bedrijven in de technologische sector zijn zich bewust van de grote internationale groeipotentie van dit type oplossingen. De omslag naar innovatieve businessmodellen is bovendien een complexe operatie. Bedrijven kunnen deze manier van werken een impuls geven door structurele samenwerkingen aan te gaan met grote dienstverleners, zoals waterbedrijven, ziekenhuizen en energiebedrijven. Zo krijgen ze toegang tot expertise en infrastructuur, kunnen ze in Nederland én internationaal betere totaaloplossingen bieden, en staan ze sterker in internationale aanbestedingstrajecten.

Stappen vooruit

- FME zal bedrijven via innovatieprojecten stimuleren om internationale samenwerking aan te gaan. Het is essentieel dat ze daarbij ondersteund worden met een **internationaal concurrerend overheidsinstrumentarium**. FME vraagt de overheid om de verschillende aanbevelingen van de Adviesraad voor WTI op te volgen⁹, met name de adviezen om:
 - het instrumentarium uit te breiden, onder meer met een instrument gericht op **bilaterale innovatiesamenwerking**.
 - de capaciteit van het **internationale innovatie-attachénetwerk** te verdubbelen.
- Nederland moet vaart maken om internationale concurrentie op het gebied van Smart Industry voor te blijven. FME zet in op **uitvoering van de Smart Industry Implementatieagenda**, en vraagt speciale aandacht voor versnellingsproject 9 ('Internationale business met Smart Industry').
- FME wil meer bewustzijn creëren bij de technologische industrie over de **voordelen van nieuwe businessmodellen**, en hoe ze deze in hun specifieke situatie kunnen inzetten om internationale kansen te benutten. FME zal dit doen door:
 - concrete projecten te initiëren en **'peer learning'** onder FME-bedrijven te organiseren;
 - zich als **verbinder** in te zetten, om strategische allianties tussen FME-bedrijven en grote dienstverleners te stimuleren;
 - te onderzoeken welke specifieke **knelpunten** leden ervaren in het huidige overheidsinstrumentarium of wet- en regelgeving.

4. Technologie als maatschappelijke gamechanger

Onze ambitie: *grootschalige, internationale inzet van Nederlandse technologische oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Daartoe:*

- *zorgt de overheid voor optimale ondersteuning van bedrijven die zulke oplossingen in huis hebben;*
- *is de technologische industrie een preferred supplier van technologische oplossingen voor internationale aanbesteders;*
- *is de Nederlandse publiek-private samenwerking rondom maatschappelijke opgaven optimaal georganiseerd.*

Technologie is de gamechanger bij het oplossen van grote maatschappelijke uitdagingen op het gebied van klimaat, energie, voedsel, zorg en veiligheid. FME wil die bijdrage maximaliseren door kansen voor de sector én de samenleving beter te benutten. Daarbij ligt de focus op een aantal thema's, ontleend aan de Sustainable Development Goals die de VN heeft benoemd¹⁶. Deze SDGs zijn de pijlers van een mondiale duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030. Ze zijn het uitgangspunt van het nieuwe Nederlandse topsectorenbeleid, de hulp- en handelsagenda, en dus ook een logisch vertrekpunt voor FME.

Investeren in innovatie vergemakkelijken

De tijd dat bedrijven enkel konden denken aan winst-maximalisatie is voorbij. Zeker technologiebedrijven besteden steeds meer aandacht aan hun maatschappelijke meerwaarde. Daarbij ervaren ze wel verschillende knelpunten. Innovatieve oplossingen vragen vaak om technische doorbraken, en dus om langdurige innovatietrajecten met onzeker rendement. In opkomende markten of ontwikkelingslanden is de nood vaak het hoogst, maar

is zakendoen door grote armoede en politieke onstabieleit soms zeer risicovol. Dat maakt het ook lastig om passende financieringsmogelijkheden te vinden. En terwijl de maatschappelijke meerwaarde van technologie verstrekend is, worden aanbestedingstrajecten door overheden en de Wereldbank vaak nog steeds vooral op prijs beslist. Dat belemmert bedrijven in het leveren van maatschappelijke meerwaarde.

Effectief, goed gecoördineerd beleid

In nieuwe beleidsplannen van de ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en Buitenlandse Zaken (BuZa) worden bedrijven gestimuleerd om een bijdrage te leveren aan de SDG's^{2,4}. In het nieuwe topsectorenbeleid worden 'missies' gedefinieerd, die de richting bepalen van publiek-private kennis- en innovatieagenda's. Daarin wordt ook uitgewerkt welke randvoorwaarden nodig zijn om innovaties echt van de grond te krijgen. De hulp- en handelsagenda kijkt onder meer naar verbeteringen van bestaande financieringsinstrumenten en introduceert nieuwe instrumenten, zoals een klimaatfonds, innovatiefonds en de SDG-partnerschappenfaciliteit voor voedselzekerheid en ondernemerschap.

Dit zijn goede stappen, al is nog onduidelijk of bedrijven hiermee voldoende gestimuleerd worden. Twee van de drie voorgestelde fondsen bestrijken bijvoorbeeld maar een klein deel van de SDG's, en het derde heeft een zeer bescheiden omvang¹⁷. Dit terwijl financiering uit het topsectorenbudget of uit andere bronnen (zoals Invest NL) lang niet altijd voor internationale projecten gebruikt

kan worden². Ook ontbreekt een integrale SDG-agenda op rijksniveau. FME is blij met de grote belangstelling voor SDG's vanuit verschillende departementen maar waarschuwt voor het risico van versnippering. Van elkaar losstaande agenda's belemmeren een effectief Nederlands offensief.

Publiek-private samenwerking intensiveren

Een hechte publiek-private samenwerking vergroot de kans op succes voor projecten met een lange looptijd en veel onzekerheden. De nieuwe Werkplaats stimuleert dit, met projecten van publiek-private consortia die gericht zijn op specifieke landen, sectoren én maatschappelijke uitdagingen¹⁵. De Werkplaats heeft ook de opdracht om kansen in het buitenland te identificeren voor dergelijke projecten. Enkele pilotprojecten lopen inmiddels en gewerkt wordt aan het uitbouwen van deze aanpak.

Techniek met impact

Een van de grote opgaven in de energietransitie is het omgaan met schommelingen in de productie van hernieuwbare energie. Het Nederlandse Alfen ontwikkelde in opdracht van Eneco een slim energie-opslagsysteem dat door een Belgisch bedrijf wordt ingezet om lokaal opgewekte windenergie zoveel mogelijk zélf te gebruiken, en tegelijkertijd wordt ingezet om de frequentie op het elektriciteitsnet constant te houden.

“Wij zijn inmiddels een kennisbedrijf met een lange historie in de scheepsbouw, dat de maritieme sector helpt met duurzame oplossingen. We ontwerpen bijvoorbeeld modellen die de potentiële milieueffecten van bagger-, mijnbouw- en offshore-projecten voorspellen, met bijhorende mitigatie-alternatieven. Dankzij zulke innovaties blijven we concurrerend én dragen we ons steentje bij aan de maatschappij: een echte win-win situatie”

Dave Vander Heyde, CEO Royal IHC

Met proeftuinen op thema's als energiebesparing, voedselzekerheid, gezondheid, smart cities, mobiliteit en watermanagement kan Nederland de wereld laten zien wat mogelijk is. De industrie heeft zo een springplank om de internationale positie en verdienkracht voor de economie te versterken.

Stappen vooruit

- Er is behoefte aan een **gestroomlijnde, consistente en brede overheidsaanpak**, inclusief voldoende, breed inzetbaar budget. FME vraagt specifiek aandacht voor goede interdepartementale samenwerking op de SDG-agenda. Ook moet het huidige instrumentarium dat daarbij kan worden ingezet, geanalyseerd en waar nodig verbeterd worden. Zelf zal FME nadrukkelijk meedenken over de nog te formuleren missies van het nieuwe topsectorenbeleid.
- Technologie, en sleuteltechnologieën in het bijzonder, bieden unieke kansen om grote maatschappelijke uitdagingen aan te gaan. We verwachten dat de **overheid voorop loopt** bij het benutten van die kansen, onder meer door:
 - zelf het goede voorbeeld te geven en meer als **launching customer** voor de industrie op te treden;
 - zich internationaal sterker te doen gelden bij de Wereldbank, EU en andere **internationale organisaties**, om kwaliteit en toegevoegde waarde zwaarder als selectiecriteria mee te laten wegen.
- Om met **proeftuinen** te laten zien wat Nederlandse technologie de wereld kan bieden, zijn verschillende maatregelen nodig:
 - De overheid moet het **topsectorenbeleid** continueren. In Europees verband moet meer aandacht zijn voor **sleuteltechnologieën** in R&D.
 - FME zal technologische oplossingen **wereldwijd beter zichtbaar** maken, met projecten waarin concrete maatschappelijke beloftes centraal staan. Daarvan zullen er ten minste twee in 2019 worden opgepakt.
 - Projecten binnen de **Werkplaats** moeten aantrekkelijk zijn voor meer bedrijven. FME zal binnen de Werkplaats projecten ontwikkelen waarin de toegevoegde waarde van technologie nog zichtbaarder wordt.

De volgende stap

Nederlandse technologie heeft antwoorden in huis op de grote maatschappelijke vragen van vandaag, die overal ter wereld gesteld worden. Dat potentieel kunnen we beter benutten, en zo niet alleen de maatschappij maar ook onze economie naar een hoger plan tillen. Hoe? FME zet in op:

1. Slagvaardige ondersteuning op maat van bedrijven die internationaal ondernemen of dat ambiëren.

Rekening houdend met hun specifieke eisen, behoeften en de fase waarin ze zich bevinden. FME pleit voor een strategische aanpak van collectieve marktwerking, met een duidelijke en lange termijn focus. Bedrijven hebben verder behoefte aan één centraal loket en toegankelijke, flexibele overheidsinstrumenten zonder rompslomp.

2. Eerlijke wereldhandel. Zo min mogelijk handelsbelemmeringen en een gelijk speelveld. Nederland moet zich internationaal sterk maken voor een goed functionerende WTO en optimale samenwerking binnen de EU – gericht op open en eerlijke handel binnen én buiten Europa. Bedrijven hebben daarnaast ondersteuning nodig om vrijhandelsakkoorden maximaal te benutten én tijdig te anticiperen op de negatieve gevolgen van nieuwe handelsbarrières.

3. Succesvolle internationale innovatie. FME vraagt de overheid om internationale innovatiesamenwerking gericht te ondersteunen. Ook is het belangrijk de kansen van Smart Industry snel te benutten, door de afgesproken agenda versneld te implementeren. Bedrijven kunnen daarnaast kansen pakken door met steun van de overheid én grote dienstverleners in Nederland vernieuwende businessmodellen te verfijnen, die internationaal grote groeikansen bieden.

4. Maximale benutting van Nederlandse technologie bij maatschappelijke uitdagingen wereldwijd. Door ondersteuning vanuit de overheid én publiek-private samenwerking sterker te focussen rondom de grote maatschappelijke vraagstukken, vergroten we samen de internationale markt voor innovatieve Nederlandse oplossingen, en kunnen Nederlandse bedrijven zich ontwikkelen tot preferred supplier van oplossingen met meerwaarde voor aanbesteders wereldwijd.

Eindnoten

- 1 CBS Statline (2018)
- 2 Ministerie van EZK, Kamerbrief over innovatiebeleid en de bevordering van innovatie: naar missiedreven innovatiebeleid met impact, 13 juli 2018
- 3 Europese Commissie (2018), Commission proposal for the next EU research and innovation programme (2021-2017)
- 4 Ministerie van BHOS (2018), Beleidsnota Investeren in Perspectief
- 5 Dit target is gebaseerd op de exportgroei van de technologische industrie gedurende de afgelopen 7 jaar en houdt gelijke tred met de groeitargets gesteld door de Topsector HTSM en DTIB Stuurgroep internationale innovatie- en investeringsbevordering.
- 6 In de topsector HTSM, waar FME verantwoordelijk is voor de implementatie van de Internationaliseringsstrategie, wordt deze aanpak met succes toegepast.
- 7 DTIB Stuurgroep internationale innovatie- en investeringsbevordering (2017), Team Nederland: Samen sterker in de wereld, Een actieplan voor banen en groei, April 2017
- 8 Het programma Collectieve Promotionele Activiteiten (CPA) was een instrument waarbij het bedrijfsleven zelf verantwoordelijk was voor de planning en organisatie van een handelsmissie.
- 9 Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie (2017), WTI-Diplomatatie, Offensief voor Internationalisering van Wetenschap, Technologie en Innovatie
- 10 ING (2018), Handelsconflict VS-China risico voor Nederlandse technologische industrie, bericht op www.ing.nl, 19 april 2018
- 11 Forum (2014), Het domme gansje van Europa... of Roomser dan de paus?, 23 januari 2014
- 12 Ecorys (2018), Study on the use of Trade Agreements, Final report, i.o.v. van het ministerie van BHOS.
- 13 Global Innovation Index (2018)
- 14 Fieldlabs zijn praktijkomgevingen waarin bedrijven en kennisinstellingen doelgericht Smart Industry-oplossingen ontwikkelen, testen en implementeren, en waarin mensen deze oplossingen leren toepassen.
- 15 Smart Industry Implementatieagenda 2018-2021 (2018), Dutch Industry fit for the future
- 16 Verenigde Naties (2015), Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development
- 17 Tweede Kamer, vergaderjaar 2018–2019, 35 000 XVII, nr. 2, XVII, Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2019

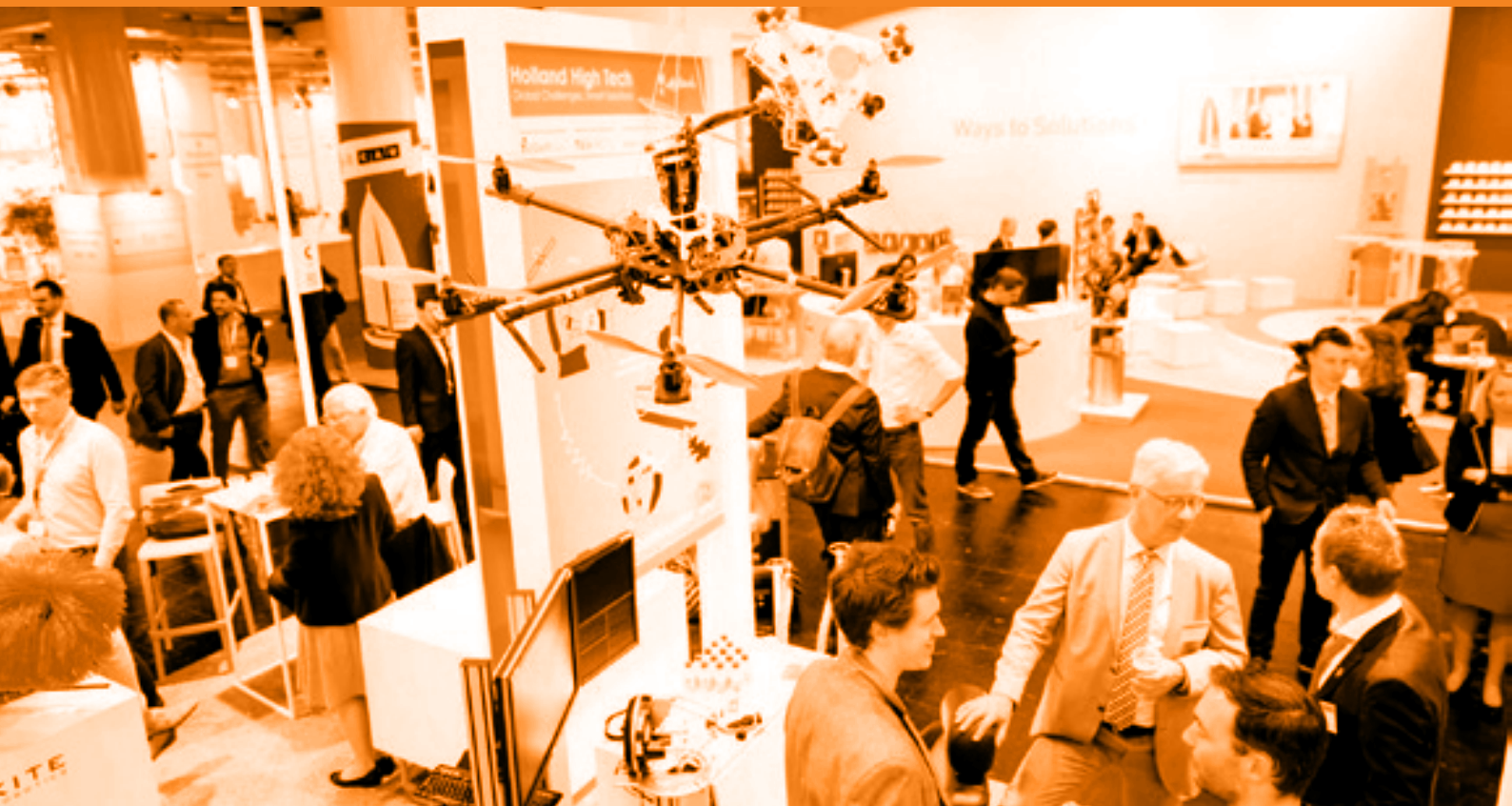

De rol van FME

FME ondersteunt de Nederlandse technologische industrie, ook bij internationaal ondernemen. Dat doen we onder meer met:

- **proactieve belangenbehartiging** en het verbeteren van informatie-uitwisseling en communicatie tussen bedrijven en de overheid en andere stakeholders;
- **informatie, netwerkactiviteiten, missies en strategische programma's** rondom focusgebieden als Agri & Food, Energie, Zorg, Gebouwde Omgeving en Veiligheid.
- **concrete projecten en initiatieven**, gericht op (gezamenlijke) innovatie rondom de Sustainable Development Goals.

FME mobiliseert en verbindt de technologische industrie en de samenleving voor elke vraag of uitdaging waarop technologie het antwoord is. We gaan voor een toekomstbestendige wereld, met meer welvaart en welzijn, waarin iedereen meedoet.

FME wil de internationale concurrentiepositie van de technologische industrie versterken en laten zien dat Nederlandse technologie de gamechanger voor wereldwijde maatschappelijke uitdagingen is. Hierbij werken wij graag samen met overheid, kennisinstellingen en andere partners.

Kijk voor activiteiten op het gebied van internationaal ondernemen op www.fme.nl/internationaal. Of neem contact op met Monique Rijnders-Nagle, Belangenbehartiger Internationaal Ondernemen, via monique.rijnders@fme.nl.

FME

Zilverstraat 69
Postbus 190
2718 RP Zoetermeer

+31 (0)79 353 11 00
info@fme.nl
www.fme.nl